

Исидора Д. Комадина¹
Универзитет у Приштини са привременим
седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Катедра за руски језик и књижевност

СОЦИОКУЛТУРНИ АСПЕКТ УЏБЕНИКА СТРАНОГ ЈЕЗИКА

Апстракт: Главни циљ проучавања уџбеника јесте стварање оптималног модела уџбеника. Уџбеник страног језика може се посматрати са теоријског и практичног аспекта проучавања. Анализа уџбеника руског језика општеобразовног типа са теоријске тачке гледишта подразумева критичку анализу структурних и садржајних компонента уџбеника, као и формулисање основних принципа његовог конструисања. У оквиру теоријског аспекта, анализи уџбеника можемо приступити и са социокултурног плана који се одвија на два нивоа, садржинском и структурно-организационом. У овом раду разматрамо да ли садржај уџбеника има одговарајуће елементе потребне за стицање социокултурне компетенције, шта чини социокултурни садржај и на који начин ти садржаји могу бити представљени у уџбеницима, којим критеријумима оцењујемо социокултурни садржај уџбеника и како вршимо проверу усвојености социокултурног материјала код ученика.

Кључне речи: уџбеник страног језика, уџбенички садржај, култура, социокултурна компетенција, лингвокултурологија.

Савремени антрополози слажу се у мишљењу да не постоји човек који није обликован културним окружењем у коме живи. Када се не би управљао према културним обрасцима, човек би живео у хаосу сопствених бесмислених акција и бурних, једноставних емоција. Не постоји нешто такво као људска природа независна од културе. Такав човек био би бескорисно чудовиште са веома мало употребљивих инстинката, са једва неколико препознатљивих

¹ isidora.komadina@pr.ac.rs

сентимената, без интелекта, укратко, тужни примерак (Geertz, према Plut, 2003: 33). Како дефинишемо то културно окружење, тј. сам појам културе? Када говори о дефиницији културе, М. Кол тврди да „дефиниције које неко нуди зависе од тога за коју врсту исказа и за које аспекте света је тај неко заинтересован” тако да општеприхваћена дефиниција културе не постоји (Cole 1995: 30). Ону према којој се ми у овом раду управљамо сквао је још 1871. британски антрополог Едвард Б. Тејлор: „култура или цивилизација узета у свом широком етнографском смислу сложена је целина која укључује знање, веровање, уметност, морал, законе, обичаје и све друге способности и навике које је човек стекао” (Tylor 1973: 63).

Могућност преношења културног материјала са генерације на генерацију омогућила је третирање културе као наслеђа, социјалног легата. Чување и акумулирање култура једно је од њихових најбитнијих одређења. Идеја да човек ствара културу да би онда она њега обликовала као човека, а потом опет он градио њу Дијана Плут назива културном аутогенезом. Културна генеза човека је кружно кретање *култура – човек – култура* (Plut 2003: 31–32). Човек, осим што учи своју културу, њен је стваралац, њен носилац и њен корисник. Језик и култура су толико блиски да се сматрају синонимима (детаљније в. Scarsella, Oxford 1992). Језик је део културе, а култура је део језика, тако да је досадашња формула у настави језика *језик + култура* замењена концептом *култура посредством језика, језик посредством културе*.

Настава културе и настава језика су неодвојиви, а култура је интегрисана у контекст учења језика. Стварање заједничког простора у коме саговорници врше интеракцију, а језик, сем комуникативне, добија и друштвену функцију, део је интеркултурног приступа усвајању језика. Тај процес називамо и акултурација, где се, поред лингвистичких форми, тежи усвајању новог културног система који омогућава адекватно понашање у одређеном контексту циљне културе, а стицање такве врсте компетенције називамо социокултурном компетенцијом.

1. Социокултурна/интеркултурна компетенција

Социокултурна компетенција подразумева упознавање са земљом, културом, начином живота, менталитетом циљног језика и стицање знања, навика и умења који омогућавају ефективно учешће у међукултурној комуникацији (Prokhorov 2008: 11–12; Byram 1997: 71). Такође, она подразумева и „упознавање ученика са етничким и културним специфичностима говорног понашања

и способношћу да се користе они елементи социокултурног контекста који су релевантни за стварање и перцепцију говора са становишта изворних говорника: обичаји, правила, норме, социјалне конвенције, ритуали, социјални стереотипи” (Azimov, Shchukin 1999: 33).

Изворни говорник посматра културу из етноцентричне перспективе, тј. у основи система уверења и вредновања користи сопствено социокултурно искуство и његов контакт са другим културама. Они који уче језик имају другачију перцепцију исте културе, из њихове сопствене етноцентричне перспективе. Стицањем социокултурне компетенције у стању смо да културолошке системе различитих језика доводимо у везу. Таква компетенција претпоставља спремност да се ступи у комуникацију и да се преиспитају сопствене вредности, односно стиче се способност децентрирања. Појединац треба да осети (афективна компетенција, ставови и вредности) и упозна (когнитивна компетенција и интеркултурно знање) другу културу, као и да правилно дела у сусрету са њеним припадницима (бихевиорална компетенција и социјалне вештине) (детаљније в. Вуган 1997).

Две културе које доводимо у везу, тј. конфронтирамо, могу имати извесна подударња, али не можемо рећи да се у потпуности поклапају, иако припадају, рецимо, истој језичкој породици, јер свака култура има националне и интернационалне одлике. Две културе које су у контакту позајмљују културне елементе једна од друге, а то позајмљивање не одвија се увек као механички процес и није увек аутоматска последица културних контаката. Када се процес позајмљивања догоди, често се позајмљени елемент културе преиспитује и добија другачије значење од оног које носи у култури из које је позајмљен (детаљније в. Сафонова 1999). Утицаје националних специфичности одређене лингвокултуролошке заједнице на процесе и резултате међуетничке комуникације не треба ни преувеличавати ни занемаривати.

Интеркултурна комуникативна компетенција укључује четири димензије: знање, вештину, став и критичку културну свесност према одређеној култури, која се стиче и посредством уџбеника. Уџбеници имају важну улогу у промоцији интеркултурних ставова, имају моћ да утичу на учеников став и понашање према страним културама, па самим тим дају велики допринос испуњавању једног од основних циљева наставе страног језика у нашим, а и европским курикулумима, а то је стицање позитивног односа према другим језицима и културама, уз уважавање различитости и навикавање на отвореност у комуникацији.

2. Уџбеник као културни продукт

Уџбеници нису обичне књиге. Они имају претензију да буду културни модели, мали узорци у којима је садржано све (или готово све) што је битно за једну културу. Уџбеник је књига која има претензије да на читаоца делује формативно: да мења, да утиче, да усмерава, да покреће, да формира итд. Уџбеник се не задовољава тиме да „преда” информацију (као енциклопедија, на пример), он хоће да те информације буду примљене у свим значењима. Њихове претензије да формативно делују нису скривене. Управо та формативна улога и јесте њихова функционална, жанровска специфичност (Plut 2003: 261). Уџбеници су књиге чија је битна намена да моделују културно искуство детета. Они активно фаворизују једна искуства, а дефаворизују друга. Они активно граде и обликују и физички и ментални изглед припадника културе. Амбиције уџбеника су у том погледу потпуно мегаломанске. Уџбеници настоје да успоставе контролу над комплетном особом, до нивоа најфинијих детаља. Можемо рећи да је уџбеник узорак културе, културни модел, културни захтев или, како га Плут још назива, културно-потпорно средство. Под културно-потпорним средством она подразумева културно препознатљиве посреднике између појединца и културе који омогућују културну медијацију индивидуалног развоја појединца, посредством које се успостављају и одржавају све, за човека битне, психичке функције, а преко њих и репродукција културе и њен развој (Plut 2003: 57).

Културна мисија уџбеника његова је основна мисија. Наравно, није све што је написано у уџбенику подједнако битно за његово културно деловање. Неки елементи уџбеника су битни и директни, неки су готово потпуно ирелевантни, а неки су позадински, индиректни, маргинални. То значи да се културна мисија уџбеника одвија истовремено на више нивоа. Неки од њих прате свесне, директне, прокламоване циљеве, други су готово несвесни, позадински, бочни утицаји којих не мора бити свестан ни онај ко је писао уџбеник. Ту су садржаји који се подразумевају, које и не опажамо као културну поруку јер су већ саставни део нашег културног наслеђа и саставни део наших најбитнијих психичких инстанци. И једни и други су културни утицаји, и једни и други су важни.

Познато нам је да не постоји савршени уџбеник, али увек постоји добар уџбеник који наставник и ученици користе у наставном процесу. Како ћемо знати који уџбеник је добар? Анализа и евалуација уџбеника играју велику улогу у побољшању квалитета уџбеника. Спроведећи константну анализу и евалуацију постојећих уџбеника и указивањем на могућности њиховог побољ-

шања можемо доћи до резултата које ћемо искористити приликом одабира одговарајућег, за нас правог уџбеника. Анализа и евалуација спадају у средства за проверу квалитета уџбеника којима се служи теорија уџбеника као научна дисциплина, а коју бисмо могли дефинисати као систем дескриптивних и прескриптивних знања интердисциплинарног карактера која омогућавају оптималну израду и валоризацију уџбеника, тако да се у њему најефикасније материјализује комплекс психолошких и дидактичко-методичких чинилаца који га одређују и условљавају (Zuev 1988: 31).

Координација између наставника и ученика добрим делом реализује се посредством уџбеника, па обзиром на то уџбеник мора бити конципиран у складу са одређеним дидактичким, методичким, лингвистичким и психолошким принципима, који одражавају образовну парадигму у целости. Уџбеник је у ствари материјализовани модел система наставе одређеног предмета, јер наставни план и програм детерминишу садржај уџбеника. Главни циљ проучавања уџбеника, чиме се, између осталог, бави теорија уџбеника јесте стварање оптималног модела уџбеника.

Уџбеник страног језика може се посматрати са теоријског и практичног аспекта проучавања. Теоријски аспект односи се на критичку анализу структурних и садржајних компонената уџбеника, формулисање основних принципа његовог конструисања и даљег усавршавања, док практични аспект обухвата валоризацију постојећих уџбеника и имплементирање добијених резултата у нове уџбенике.

Теоријски аспект који ми у овом раду примењујемо подразумева и социокултурни приступ анализи уџбеника страног језика који се одвија на два плана, садржинском и структурно-организационом. Садржај је једна од средишњих категорија теорије уџбеника и различити аутори га различито посматрају, неки га чак изједначавају са самом структуром уџбеника, где се у исту раван постављају структурне и садржинске јединице (детаљније в. Rahmanov 1957).

3. Садржински план уџбеника

Како је наведено у *Новом речнику методских појмова и концепата (теорија и пракса наставе језика)*, уџбеник се може проучавати са становишта:

- функције – као основно наставно средство, средство које усмерава рад наставника и ученика, као централна компонента уџбеничког комплета;

- садржаја – обрасци усменог и писаног говора, језички и ванјезички материјали, одабрани и организовани узимајући у обзир њихову функционалну оптерећеност у различитим облицима комуникације и врстама говорне делатности, као и узимање у обзир искустава ученика на матерњем језику која се користе за спречавање интерференције, садржај који је креиран у складу са наставним планом и програмом који подразумева материјал који треба научити;
- метода – имплементира концепт метода наставе и обликује се према том моделу;
- структуре – градиво у уџбенику подељено је тематски, као и на посебне наставне јединице које чине лекцију, свака лекција по правилу садржи текст, лексичке и граматичке коментаре, граматички материјал, вежбе, илустративни материјал (Azimov, Shchukin 2010).

Шта ће чинити садржај уџбеника страног језика детерминисано је наставним планом и програмом, којим је прописан и обим материјала који ученици треба да усвоје зависно од нивоа владања језиком. У оквиру сваког појединачног нивоа учења језика прописан је социокултурни садржај који се у оквиру тог нивоа мора усвојити. Уџбеник страног језика сачињен је од основног текста (садржај) и дидактичко-методичког апарата (начин презентације). Приликом анализе структуре и садржаја текста, главна пажња посвећује се социокултурном садржају (детаљније в. Prokhorov 2008). Усвајање социокултурног садржаја подразумева и остваривање корелације и кохерентности са наставним садржајима из области географије, историје, књижевности, музичке и ликовне културе и других предмета.

Да ли садржај уџбеника, у нашем конкретном примеру, уџбеник руског језика, има одговарајуће одреднице потребне за стицање социокултурне компетенције, шта чини социокултурни садржај и на који начин ти садржаји могу бити представљени у уџбеницима, по којим критеријумима оцењујемо социокултурни садржај уџбеника и како вршимо проверу усвојености социокултурног материјала код ученика, питања су на које ћемо покушати да дамо одговор у овом раду.

Садржај социокултурне компетенције подразумева лингвистичку компоненту у виду јединице језика са национално-културним садржајем (еквивалентна, безеквивалентна, фонска лексика, речи са национално-културним значењем, стране речи (позајмљенице, фразеологизми, пословице итд.). Поред лингвистичке, ту је и прагматична компонента, правила понашања носиоца је-

зика у различитим говорним ситуацијама. Естетска компонента социокултурне информације подразумева оно што се сматра прихватљивим или неприхватљивим у погледу прихватања лепоте, док етичка компонента представља слику о моралним начелима која се примењују у средини носиоца језика. Регионалном компонентом називамо знање о држави, начину живота друштвене заједнице језика који изучавамо. Садржај социокултурне компетенције компатибилан је са уџбеничким садржајем који је, као логичка и методолошка конструкција, према Ксенији Кончаревић, сачињен од пет компонената:

- лингвистичког садржаја – језичке јединице свих нивоа у предметном и процесуалном аспект у њихово дидактичко обликовање (прогресија, дозирање, селекција, презентација, актуализација);
- говорног садржаја – информационо-смисаоне (категоријално-спознајне, емоционалне, волитивно-подстицајне) категорије, теме, ситуације, и сфере општења и њихово дидактичко обликовање;
- екстралингвистичког садржаја – укупност тематских фрејмова (појмовно-информационих оквира тема реализованих у уџбеницима) и њихово дидактичко обликовање;
- фабуларног садржаја – фабуларни план инструментално-практичних текстова и његово дидактичко обликовање (комплекс васпитно релевантних порука чији је носилац); и
- методичког садржаја (инструктивне сугестије за учење и саморад по уџбенику, апаратура мотивације и индивидуализација наставе уграђена у уџбеник) и његово дидактичко обликовање (Кончаревић 2002: 164).

Свака од побројаних компонената има своје посебне функционалне одлике и извире из циљева наставе као хијерархијски највише дидактичке категорије унутар наставног система. Екстралингвистички садржај, заједно са говорним, лингвистичким и делом фабуларним садржајем учествује у формирању социокултурне компетенције као засебног сегмента образовног циља наставе.

Социокултурна компетенција, према Шчукину, подразумева следеће објекте проучавања:

- фонска знања;
- средства језика која изворни говорници користе како би изразили своје комуникативно понашање и обезбедили могућност интеркултурне комуникације (еквивалентна, фонска, безеквивалентна лексика, фразеологија, афоризми);

- средства невербалног понашања (мимика, гест, поза, изглед);
- облици свакодневне комуникације као одраз националних карактеристика (менталитет) носиоца језика;
- културне склоности различитих народа сачуваних у речи;
- тактика говорног понашања (Shchukin 2015: 220).

Наведени објекти морају бити заступљени у уџбенику и обликовани као садржај који се усваја кроз говорне образце. Социокултурна информација презентује се у виду говорних образаца којима се служимо у оквиру сваке теме и компаративно са социокултурним реалијама и начинима изражавања на матерњем језику. У теорији уџбеника страних језика текст се обично схвата као релативно заокружени вербални комплекс представљен визуелним (класични уџбенички текст) или аудитивним путем. Читајући текст, информације се памте и преносе у свест појединца. Информације се, по правилу, памте не у облику текстова, већ у облику засебних сема које садрже информацију и привукле су пажњу прималаца. Фиксирају се у свести појединца у облику асоцијативних сема и могу се обновити асоцијативним експериментом. Наставни текстови у којима је приказан културолошки садржај не припада жанру научне прозе, нити показују одговарајуће стилске карактеристике, као што је то случај са уџбеницима историје, географије, економије. Текстови су углавном публицистичког и књижевно-уметничког карактера.

Тематске области које носе културолошку информацију у нашем наставном програму за руски језик и уџбеницима руског језика јесу: Географија Русије. Путовање по Русији. Историја, културна прошлост и садашњост, споменици и знаменитости највећих руских градова (Москве и Петрограда); Руска природа и њена уметничка обрада у делима писаца, песника, ликовних уметника; Обичаји и традиције руског народа, фолклорни и савремени празници; Руска музика (народна, класична, модерна); Руско сликарство и ликовне уметности; Позоришни живот у Русији у прошлости и данас; Филмска уметност у Русији; Руска књижевност (познати писци, њихов животни пут и стваралаштво, позната књижевна дела, омиљени ликови из руске књижевности); Живот деце и омладине у Русији; Систем образовања у Русији; Друштвено уређење и економски систем; Развој науке у Русији; Спорт у Русији, познати спортисти и њихова достигнућа; Заштита животне средине у Русији; Мас-медији, забава и разонода у Русији, итд.

Код избора тематског материјала веома је важно обратити пажњу на савременост материјала. Наиме, тежиште се ставља на савремена, актуелна фонска знања, без чега није могуће остваривање свакодневне говорне комуникације нити усвајање једног значајног дела лексичког фонда (лексике реалија). Шта представљају фонска знања? То су знања која улазе у сферу масовне културе, она припадају заједничком културном наслеђу свих говорника друштвених језичких групација. Ако два припадника различитих култура комуницирају истим језиком, они се међусобно могу разумети до одређене границе, али се потпуна комуникативна компетенција остварује само уколико познајемо фон одређене националне културе.

Материјали историјског карактера (нпр. лексика традиционалног начина живота, фонских знања везаних за прошлост руског народа итд.) не занемарују се, али се и не инсистира на садржајима који нису присутни у садашњости, који нису карактеристични за савремену културу руског народа, који могу да одведу до архаизације екстралингвистичких знања или идеализације традиционалног начина живота, што је непримерено и коси се са принципом научности наставе. Усвајање садржаја културолошке компетенције подразумева остваривање корелације и кохерентности са наставним садржајима из области географије, историје, књижевности, музичке и ликовне културе и других предмета.

Једно од питања је како културни садржаји могу бити представљени у уџбеницима. Културни садржај може бити представљен као одсуство културних садржаја, где је уџбеник фокусиран на усвајање формалних аспеката циљног језика, а будући да их је немогуће избећи у потпуности, културни садржаји се ипак појављују. Култура може бити представљена као додатак језичкој грађи, културни садржаји су обрађени у посебним одељцима, на крају наставних јединица, лекција или тематских блокова, затим, култура која је представљена као додатак која се углавном заснива на материјалној култури или цивилизацији, имајући у виду да је тај тип културе најлакше представити ученицима ван контекста. Најзад, култура која је интегрисана са осталом језичком грађом, културни садржаји присутни су у свим деловима лекције. Учењем граматике, ученик истовремено учи да се формално правилно изражава, али такође и да се понаша у складу са културним очекивањима матерњих говорника.

Ако су садржаји у уџбенику неартикулисани, тј. представљени тако да их само аутор разуме, они неће испунити свој циљ. Када их аутор артикулише до степена да га и други разумеју, тек онда настаје културни продукт. У процесу преношења културних садржаја, уџбеници помажу и процес њиховог осветливања. Посредством уџбеника упознајемо се не само са циљаном културом него

и сопственом, па то можемо назвати културном самоспознајом посредованом уџбеником.

Такође, морамо дати и критеријуме за оцену уџбеника према културном садржају који је репрезентован у њима. Критеријуме за оцену уџбеника где је фокус на културном садржају дао је Мајкл Бирам. Од тога да ли уџбеник садржи компоненте којима се идентификује:

- социјални идентитет и социјална група (социјална класа, регионални идентитет, етничке мањине);
- социјална интеракција (различити нивои формалности, као аутсајдер и инсајдер);
- веровања и понашање (морална, верска уверења, дневне рутине);
- друштвене и политичке институције (државне институције, здравствена заштита, ред и закон, социјално осигурање, локална самоуправа);
- социјализација и животни циклус (породица, школа, запослење);
- национална историја (историјски и савремени догађаји као маркери националног идентитета);
- национална географија (чланови сматрају да су географски фактори значајни);
- стереотипи и национални идентитет (оно што је „типични“ симбол националних стереотипа)
- зависи његов квалитет (Вугам 1993: 5–10).

Критеријуми за оцену културног садржаја компатибилни су са самим програмским садржајем, као и са садржајем социокултурне компетенције помоћу којег ученик формира представу о језику као одразу социокултурне реалности, националне и универзалне.

Како ћемо проверити да ли је код ученика формирана социокултурна компетенција? Препоручује се да се то уради помоћу специјалних тестова. Један од таквих тестова културолошке оријентације представљен је у издању *Русский язык и цивилизация. Тесты* / Л. С. Журавлева, М. Д. Зиновьева, З. И. Есина, М., 1997. Такође, било би добро да ти тестови буду део структуре уџбеника где ће ученици моћи, као што проверају усвојеност граматичких и лексичких садржаја, проверити у којој мери су усвојили културне садржаје.

Културолошки аспект језика инкорпориран је у систем часова руског језика и не издава се у посебан наставни предмет. Културолошки садржаји неодвојиви су од наставе језика, они доприносе успешнијем овладавању страним језиком, али, с друге стране, и сам језик служи као извор података о култури стране земље у најширем смислу. Такође, ни дидактички материјали културолошке садржине не издавају се у посебне приручнике, обично су садржани у уџбенику руског језика напореда са другим текстуалним прилозима и дидактичком апаратом. У новије време постоје залагања за издавање специјалних приручника о култури земље чији се језик учи, али опет не изоловано, него као саставни део јединственог уџбеничког комплета.

4. Наставник – уџбеник – ученик

У оквиру дидактичког троугла наставник – уџбеник – ученик, интеракција се врши не само између наставника и ученика посредством уџбеника већ и између ученика и уџбеника као културног продукта. Најважнији фактори који моделују рад ученика на уџбенику су наставник, наставна пракса и квалитет, односно потенцијал уџбеника да буде подршка учењу. Знање из уџбеника ученик не усваја линеарно, онако како је оно дато. Уџбеничко знање најпре мора да буде активирано у процесу учења. Тај процес активације могу да покрену или наставници или сами ученици на основу методичко-дидактичких упутстава из уџбеника.

Улога наставника у овом процесу и даље је примарна, јер и поред свег цивилизацијског напретка, модернизације наставе, где је улога наставника у односу на неки пређашњи период знатно измењена, он је и када није директно присутан, својим захтевима, очекивањима и вредностима које је поставио, индиректно присутан. Данас постоји тенденција да се створе висококвалитетни уџбеници где ће наставник све мање имати улогу онога који је преносилац знања, а све више улогу организатора наставе и консултанта. Сматрамо да уџбеник не треба да симулира живу интеракцију и да се на том плану такмичи са наставником, оно што успева у живом разговору обично не успева када „разговарамо” са књигом. Такође, још увек постоје места до којих уџбеници не стижу или стижу са закашњењем, а од наставникове индивидуалне способности зависи квалитет наставе. Уџбеник садржи материјал који према плану и програму на одређеној етапи наставе треба да се усвоји, садржи и дидактичка упутства, али улога наставника који презентује, интерпретира, допуњава тај садржај и даље је незамењива.

Уџбеници паралелно са садржајима презентују и разна дидактичка средства за рад на тим садржајима. Уџбеник јесте намењен ученику, наставник посредује у наставном процесу, али садржаји у савременом уџбенику обликовани су на дидактички начин, што значи да ученици могу самостално да га користе. Даље, да ли су та дидактичка упутства дата и за социокултурни садржај или су она више намењена за усвајање лингвистичког садржаја? Да ли су експлицитно наведена или је за усвајање културног садржаја потребно ипак посредовање наставника ради реконструисања значења, питања су на која прецизан одговор можемо добити када приступимо практичном, евалуацијском проучавању конкретног уџбеника, што би био предмет посебног рада.

5. Закључна разматрања

У теоријским проучавањима савременог уџбеника, уџбеник се сматра најважнијим алатом и водећим образовним средством које најпотпуније оличава одлике одређеног методолошког система, разуме се, као његов информациони модел, и служи у сврхе аутоматизације управљања педагошким процесом. Уџбеник било ког страног језика, укључујући и руски, може бити главно средство не само за формирање, већ и за укоренивање одређене слике о одговарајућој земљи и људима у спољном свету. Потребна за анализом социокултурне компоненте садржаја уџбеника настала је због новог циља наставе страног језика схваћеног као развој способности ученика за интеркултурну комуникацију. Циљ изучавања страног језика данас није само постати билингвалан већ и бикултуран. У току процеса акултурације ученик постаје члан конкретне заједнице људи, а тиме и носилац и преносилац њених конкретних културних решења на следећу генерацију. Учесник комуникације треба не само да располаже одређеним инвентаром језичких и говорних средстава него и да познаје правила, традиције, норме, средства аутентичног комуникационог понашања изворних говорника страног језика како би адекватно реаговао на комуникационе радње саговорника и како у сопственом изражавању не би допуштао грешке изазване интерференцијом матерње комуникационе културе (Končarević 2018: 187).

Важно је да на крају напоменемо да у школској настави руског језика није потребно тежити стицању систематичних, прецизних, свестрано научно утемељених знања о руској култури. Само се на филолошким студијама стиче овај ниво знања. У школској настави и настави за одрасле као циљ се поставља овладавање фонским знањима просечног члана дате заједнице. Дакле, довољ-

но је усвојити оно што у методичкој литератури називамо културолошким минимумом познатим под називом принцип типичности фонских знања.

Литература

1. Азимов, Эльхан Гейдарович, Анатолий Николаевич Шукин (1999), *Словарь методических терминов*. СПб: Златоуст.
2. Азимов, Эльхан Гейдарович, Анатолий Николаевич Шукин (2010), *Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам)* Gramota.ru. <http://gramota.ru/slovari/info/az/>
3. Byram, Michael (1993), *Language and Culture Learning: The Need for Integration*. In Byram, Michael (Ed), *Germany, its Representation in Textbooks for Teaching German in Great Britain*. Frankfurt am Main: Diesterweg.
4. Byram, Michael (1997), *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon, UK: Multilingual Matters.
5. Cole, Michael (1995), *Culture i cognitive development: From cross-cultural research to creating systems of cultural mediation*. Culture and Psychology, Vol, I.
6. Geertz, Clifford (1973/1993), *The interpretation of cultures*. London: Fontana press.
7. Журавлева, Лидия Степановна, М. Д. Зиновьева, Зоя Ивановна Есина (1997), *Тесты*. М.: Русский язык и цивилизация.
8. Зуев, Дмитриј Дмитријевич (1988), *Школски уџбеник*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
9. Кончаревић, Ксенија (2018), *Језик и култура: славистичка перспектива*, Београд: Јасен.
10. Кончаревић, Ксенија (2002), *Савремени уџбеник страног језика: структура и садржај*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
11. Плут, Дијана (2003), *Уџбеник као културно-потпорни систем*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
12. Прохоров, Юрий Евгеньевич (2008), *Национальные социокультурные стереотипы речевого общения и их роль в обучении русскому языку иностранцев*. М:АКИ.
13. Рахманов, Игорь Владимирович (1957), *Теоретические основы начального учебника по иностранному языку*. „ИШ“.
14. Сафонова, Виктория Викторовна (1999), *Социокультурный подход к обучению иностранным языкам*. М.: Высшая школа, Амскорт интернэшнл.
15. Scarcella, Robin C., Rebecca L. Oxford (1992), *The Tapestry of Language Learning*. Boston: Heinle & Heinle Publishers.
16. Tylor, Edward Burnett (1973), *Primitive Culture*. In Paul Bohannan, Mark Glazer (eds.), *High Points in Anthropology*, New York: Alfred A. Knopf.
17. Шукин, Анатолий Николаевич (2015), *Обучение речевому общению на русском языке как иностранном*. Москва: Русский язык, Курсы.

Isidora D. Komadina
University of Priština in Kosovska Mitrovica
The Faculty of Philosophy
Department of Russian Language and Literature

SOCIOCULTURAL ASPECT OF FOREIGN LANGUAGE TEXTBOOKS

Summary

The main goal of studying textbooks is to create an optimal textbook model. A foreign language textbook can be viewed from a theoretical and practical aspect of study. The analysis of Russian language textbooks of a general educational type from a theoretical point of view, implies a critical analysis of the structural and content components of the textbook as well as the formulation of the basic principles of its construction. Within the theoretical aspect, the analysis of textbooks can be approached from the socio-cultural plan, which takes place on two levels: content, and structural-organisational. In this paper, we consider whether the content of textbooks has the appropriate elements necessary for acquiring socio-cultural competence, which constitutes socio-cultural content, and how these contents can be presented in textbooks. What criteria do we use to evaluate the socio-cultural content of the textbook and how do we check the adoption of socio-cultural material by students.

► **Key words:** foreign language textbook, textbook content, culture, sociocultural competence, linguoculturolog.

References

1. Azimov, Èl'khan Geïdarovich, Anatoliï Nikolaevich Shchukin (1999), *Slovar' metodicheskikh terminov*, SPb: Zlatoust.
2. Azimov, Èl'khan Geïdarovich, Anatoliï Nikolaevich Shchukin (2010), *Novyi slovar' metodicheskikh terminov i poniatiï (teoriiã i praktika obucheniiã iãzykam)* Gramota.ru. <http://gramota.ru/slovari/info/az/>
3. Byram, Michael (1993), *Language and Culture Learning: The Need for Integration*. In Byram, Michael (Ed), *Germany, its Representation in Textbooks for Teaching German in Great Britain*. Frankfurt am Main: Diesterweg.
4. Byram, Michael (1997), *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon, UK: Multilingual Matters.
5. Cole, Michael (1995), *Culture i cognitive development: From cross-cultural research to creating systems of cultural mediation*. Culture and Psychology, Vol, I.

6. Geertz, Clifford (1973/1993), *The interpretation of cultures*. London: Fontana press.
7. Končarević Ksenija (2018), *Jezik i kultura: slavistička perspektiva*, Beograd: Jasen.
8. Končarević, Ksenija (2002), *Savremeni udžbenik stranog jezika: struktura i sadržaj*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
9. Plut, Dijana (2003), *Udžbenik kao kulturno-potporni sistem*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
10. Prokhorov, Iurii Evgen'evich (2008), *Natsional'nye sotsiokul'turnye stereotipy rechevogo obschcheniia i ikh rol' v obuchenii russkomu iazyku inostrantsev*. M:LKI.
11. Rakhmanov, Igor' Vladimirovich (1957), *Teoreticheskie osnovy nachal'no go uchebnika po inostrannomu iazyku*. „ISH“.
12. Safonova, Viktoriia Viktorovna (1999), *Sotsiokul'turnyi podkhod k obucheniiu inostrannym iazykam*. M.: Vysshaiia shkola, Amskort interneshnl.
13. Scarella, Robin C., Rebecca L. Oxford (1992), *The Tapestry of Language Learning*. Boston: Heinle & Heinle Publishers.
14. Shchukin, Anatolii Nikolaevich (2015), *Obuchenie rechevomu obschcheniiu na russkom iazyke kak inostrannom*. Moskva: Russkii iazyk, Kursy.
15. Tylor, Edward Burnett (1973), *Primitive Culture*. In Paul Bohannan, Mark Glazer (eds.), *High Points in Anthropology*, New York: Alfred A. Knopf.
16. Zuev, Dmitrij Dmitrijevich (1988), *Školski udžbenik*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
17. Zhuravleva, Lidiia Stepanovna, M. D. Zinov'eva, Zoiia Ivanovna Esina (1997), *Testy*. M.: Russkii iazyk i tsivilizatsiia.

Преузето: 9. 1. 2021.
Корекције: 19. 2. 2021.
Прихваћено: 1. 3. 2021.